

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

عربی، زبان قرآن (۲)

رشته های ریاضی و فیزیک – علوم تجربی

راهنمای معلم

پایه یازدهم

دوره دوم متوسطه

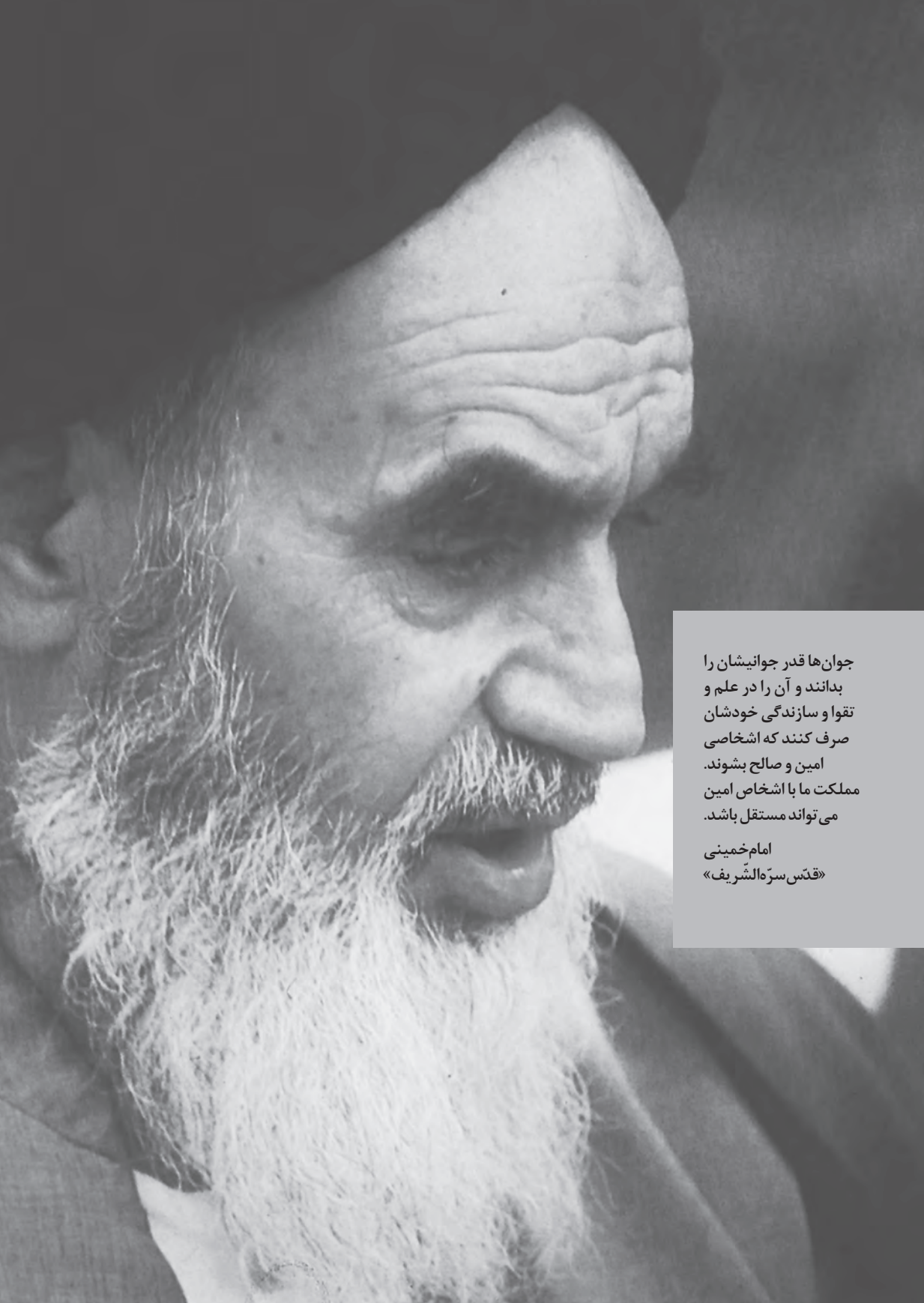
وزارت آموزش و پرورش

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

- نام کتاب:** راهنمای معلم عربی، زبان قرآن (۲) - پایه یازدهم دوره دوم متوسطه - ۱۱۱۳۶۹
- پدیدآورنده:** سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
- مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف:** دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
- شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف:** محی‌الدین بهرام محمدیان، حبیب تقوایی، علی جان بزرگی، علی چراغی، حسن حیدری، اباذر عباچی، سید محمد دلبری و فاطمه یوسف نژاد (اعضای شورای برنامه‌ریزی)
- آماده سازی و نظارت بر چاپ و توزیع:** عادل اشکبوس (مؤلف) - محمد کاظم بهنیا (ویراستار)
اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
- شناسه افزوده آماده‌سازی:** لیدا نیک‌روش (مدیر امور فنی و چاپ) - جواد صغری (مدیر هنری) - رضوان جهانی فریمانی (صفحه‌آرا) - رعنا فرج‌زاده‌دروئی، فاطمه گیتی‌جبین و حمید ثابت‌کلاچاهی (امور آماده‌سازی)
- نشانی سازمان:** تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
وبگاه: www.irtextbook.ir و www.chap.sch.ir
- ناشر:** شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش) تلفن: ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۳۷۵۱۵-۱۳۹
- چاپخانه:** شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»
- سال انتشار و نوبت چاپ:** چاپ اول ۱۳۹۶

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۲۹۰۳-۴

ISBN: 978-964-05-2903-4

جوان‌ها قدر جوانیشان را
بدانند و آن را در علم و
تقوا و سازندگی خودشان
صرف کنند که اشخاصی
امین و صالح بشوند.
مملکت ما با اشخاص امین
می‌تواند مستقل باشد.

امام خمینی
«قدس سره الشریف»

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع، بدون کسب مجوز، ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

فهرست

مقدمه

بخش اول : طرح درس ۱

بخش دوم : بارم بندی و نمونه سؤال امتحانی ۱۱

بخش سوم : توضیحات مشترک در تدریس ۳۵

بخش چهارم : محتوای کتاب و چگونگی آموزش درسها ۵۹

الدَّرْسُ الْأَوَّلُ ۶۰

الدَّرْسُ الثَّانِي ۶۹

الدَّرْسُ الثَّلَاثُ ۷۶

الدَّرْسُ الرَّابِعُ ۸۳

الدَّرْسُ الْخَامِسُ ۹۴

الدَّرْسُ السَّادِسُ ۱۰۱

الدَّرْسُ السَّابِعُ ۱۱۰

متون کوتاه برای تمرین در کلاس ۱۲۲

درباره طرح رو و پشت جلد ۱۳۷

مقدمه

آگاهی یافتن از اهداف برنامه درسی، یاری رسانندهٔ دبیر در رسیدن به اهداف آموزشی است. معلّمی که پیش از تدریس، کتاب معلّم را مطالعه می‌کند، در تدریس قطعاً موفق‌تر از معلّمی است که بدون بررسی این کتاب شروع به تدریس می‌کند. آگاهی از رویکرد و شیوه‌های تدریس کتاب نونگاشت، امری شایسته و بایسته است.

برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب درسی تلاش می‌کنند تا رویکرد تألیف کتاب نونگاشت و نیز روش‌های تدریس مورد انتظار برنامه درسی را تبیین کنند، اما گاهی نتایج ارزشیابی از برنامه‌های درسی نشان‌دهندهٔ فاصلهٔ میان برنامهٔ قصدشده و برنامهٔ اجرا شده است. یکی از اموری که در این‌باره می‌تواند تا حدودی مشکلات را حل کند، «کتاب راهنمای معلّم» است.

مدارس برای تدریس در نظام آموزشی ایران اغلب به کتاب درسی متکی هستند و کمتر دربارهٔ شیوه‌های تدریس و یادگیری و امکان تعدیل محتوای کتاب درسی و مطابقت آن با نیازهای دانش‌آموزان می‌اندیشند. گاهی حتی برخی به کتابی که خودشان در دورهٔ دانش‌آموزی خوانده‌اند، یا کتابی که قبلاً تدریس داشته‌اند همچنان وفادار می‌مانند. برای برخی معلّمان دشوار است که شیوهٔ تدریس خود را تغییر دهند. این گروه اندک، آنچه را قبلاً آموخته‌اند درست می‌دانند و دست‌بردار از شیوه‌های منسوخ نیستند. هنوز گروهی هستند که درس عربی را فقط صرف انواع فعل و ضمیر و اسم اشاره و مانند آنها می‌دانند. برای این گروه، مهارت‌های شنیدن، خواندن و سخن گفتن بی‌معناست؛ زیرا در گذشته خودشان نیز این‌گونه آموزش دیده‌اند.

با تغییر رویکرد کتاب‌های درسی عربی به صورت «پرورش مهارت‌های چهارگانهٔ زبانی به منظور فهم بهتر قرآن و متون دینی و زبان و ادبیات فارسی» بسیاری از دبیران در پی دانش‌افزایی خویش برآمدند.

فلسفهٔ آموزش عربی در ایران چیست؟

در اصل شانزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران این‌گونه آمده است:

«از آنجا که زبان قرآن و علوم و معارف اسلامی، عربی است و ادبیات فارسی کاملاً با آن آمیخته است؛ این زبان

باید پس از دورهٔ ابتدایی تا پایان دورهٔ متوسطه در همهٔ کلاس‌ها و در همهٔ رشته‌ها تدریس شود.»

در «برنامهٔ درسی ملی» در مورد قلمرو حوزهٔ درس عربی چنین آمده است:

«... آشنایی با زبان عربی و مشخصاً مهارت‌های چهارگانهٔ زبانی، یعنی خواندن، گوش کردن، نوشتن و سخن گفتن در این حوزه به میزانی است که دانش‌آموز را در درک معنای آیات قرآن کریم، کلام معصومین علیهم‌السلام و متون دینی و فرهنگ اسلامی کمک کند و در تقویت زبان فارسی او مؤثر باشد.»

در «برنامهٔ درسی عربی» نیز دربارهٔ رویکرد و شیوهٔ نگارش کتاب درسی آموزش زبان عربی چنین آمده است:

- ۱- رویکرد «پرورش مهارت‌های زبانی برای فهم عبارات و متون اسلامی و کمک به فهم بهتر زبان و ادبیات فارسی» و حاکمیت بخشی درک مطلب، کاربرد واژگان و متن محوری به جای قاعده محوری.
- ۲- کاستن از حجم قواعد و چشم‌پوشی از قواعدی که امکان نادیده گرفتن آنها در این فرایند آسیمی به رویکرد فهم عبارت و متن وارد نمی‌سازد. در عوض توجه بیشتر به متن و واژگان پرکاربرد و کلیدی.

شایستگی مورد نظر برنامهٔ درسی عربی از دانش‌آموزان:

دانش‌آموزان باید بتوانند در پایان دورهٔ دوم متوسطه، به فهم ساختارها و متونی با گستردگی بیشتر نسبت به دورهٔ اول متوسطه دست یابند. دانش‌آموز در متوسطهٔ اول حدود ۸۲۰ واژهٔ پرکاربرد زبان عربی را یاد می‌گیرد. با احتساب جمع‌های مکسر، تعداد واژگان ۸۵۰ واژه است. این واژه‌ها علاوه بر اینکه در زبان عربی پربسامندند، در متون دینی و ادبی ما نیز کاربرد فراوان دارند. کلمات به کار رفته در کتاب‌های عربی هفتم تا یازدهم، پرکاربردترین واژگان زبان عربی است که در قرآن، حدیث، روایات و زبان و ادبیات فارسی بسیار به کار رفته‌اند. در این کتاب، حدود ۳۰۰ کلمهٔ پرکاربرد به کار رفته است و افزون بر آن، نزدیک به ۱۲۰۰ واژهٔ کتاب‌های پیشین نیز در کتاب یازدهم تکرار شده‌اند؛ پس در حقیقت هدف این کتاب، آموزش حدود ۱۵۰۰ واژهٔ پربسامد زبان عربی است. ۵۵۲ واژه از ۸۵۰ واژهٔ سه کتاب متوسطهٔ اول کاربرد قرآنی داشتند. در سه کتاب دورهٔ دوم متوسطه نیز این گونه خواهد شد.

